

theories//The British Journal of Criminology. 2004. Vol. 44 No. 1, pp. 66-91; Poyner B. Situational crime prevention in two parking facilities// Security Journal. 1991. Vol. 2. No. 1, pp. 96-101; Tilley N. Understanding Car Parks, Crime and CCTV: Evaluation Lessons from Safer Cities. Crime Prevention Unit Series. Paper 42. HMSO. London. 1993.

4. Эффективное предупреждение преступности в ногу с новейшими достижениями. Рабочий документ, подготовленный Секретариатом. Десятый Конгресс Организации Объединенных Наций по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями. Вена, 10-17 апреля 2000 года. 13 с. С. 9.

Кирилюк Анатолій Васильович,
доцент кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук;

Гезет Ірина Сергіївна,
студентка 205-ї групи ННІ № 1
Національної академії внутрішніх справ

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СЕРІЙНИХ ЗГВАЛТУВАНЬ Й ОСІБ, ЯКІ ЇХ УЧИНИЛИ

Анотація. Здійснено кримінологічну характеристику кримінальних правопорушень, які вчиняються проти статевої свободи та статевої недоторканості людини, а також встановлено деякі детермінанти, які породжують та сприяють даному виду злочинності.

Ключові слова: кримінологічна характеристика, серійні згвалтування, статева свобода та недоторканість, запобігання злочинності.

Summary: The criminological characterization of criminal offenses committed against sexual freedom and sexual inviolability of the person is carried out, and also some determinants which generate and promote this type of crime are established.

Keywords: criminological characteristics, serial rapes, sexual freedom and inviolability, crime prevention.

Серед прав і свобод людини і громадянина, одне з важливих місць займає статева свобода, а всебічне забезпечення статевої недоторканості вважається виміром зрілості суспільства. Даний вид злочинів вчиняється зі застосуванням фізичного та психічного насильства або з використанням безпорадного стану потерпілої особи, з метою задоволення сексуальної потреби нападника.

Серійні сексуальні злочини (серійні згвалтування та вбивства за сексуальними мотивами), стали вивчатися порівняно недавно, тому на цей час немає достатньої кількості наукових праць на дану тематику.

Основною відмінністю серійних зґвалтувань від звичайних є потреба злочинця вчиняти повторні, схожі за своїми характером дії. Слід згадати і про складення встановлення та затримання даної категорії злочинців. Вона полягає в тому, що значна кількість зґвалтувань, що входить у серію, виявляється й реєструється лише після затримання осіб, які їх вчинили [3].

Кримінологічна література визначає окремі моменти, що обумовлюють конкретну злочинну поведінку гвалтівників: грубість, яка часто переходить у жорстокість, цинізм, неповага до людей, споживче ставлення до інших осіб, невизнання перешкод на шляху для задоволення статевої потреби, моральна розбещеність, яку особа розцінює за належне [2].

Аналіз архівних матеріалів щодо осіб, звинувачених у вчиненні нападів з метою задоволення своїх потреб, свідчить про те, що гвалтівники вчиняли діяння на території власного помешкання або прилеглих до нього місць. Більшість випадків зафіксовано о вечірній та нічній порі. Для реалізації задуманого обираються безлюдні нічні вулиці, покинуті будівлі, лісосмуги, парки, горища, під'їзди та пустирі. Характерним для серійних сексуальних посягань є і те що їх вчиняє одна особа, а не група [1].

Для початку правопорушення, 64% нападників, використовували раптове застосування сили, при цьому 11% перед цим, вступали з жертвами в короткочасний вербальний контакт, а 53% – взагалі обходилися без нього. Стосовно способу подолання опору жертви, то більшість наносили удари різного виду, інші обмежувалися демонстрацією сили, треті – використовували задушливі прийоми, 50% вчиняли свої напади, перебуваючи у стані легкого сп'яніння.

Також, особливістю осіб, які вчиняли серійні зґвалтування, є не дуже високий рівень агресії, 49% або не завдала потерпілим фізичної шкоди, або обійшлися легкими тілесними ушкодженнями. Але із збільшенням серій зґвалтувань чітко простежується тенденція до озлоблення, що закінчується в окремих випадках умисним вбивством жертви. Така закономірність відзначається у кожного четвертого серійного гвалтівника, дана категорія осіб є найбільш небезпечною серед серійних насильників.

Кримінологічне вивчення даної категорії злочинців з'ясувало, що вони несвідомо сприймають жертву, як бездушний предмет, який існує для задоволення їх сексуальних потреб. Злочинець для вчинення протиправного діяння не просто чекає сприятливої ситуації для вчинення злочину, а активно її шукає або сам створює.

Вікова категорія осіб, котрі вчинили серійні зґвалтування, зміщена у бік молодих людей (72 % складають особи віком від 18 до 35 років), з них 85 % мали середню і неповну середню освіту. Слід відмітити, що злочинці, які навчалися у вищих навчальних закладах, характеризуються більшою тривалістю серії нападів та більшою витонченістю у своїх злочинних діях. Серед серійних гвалтівників залишається високий рівень

неодружених (70%) та розлучених осіб (58 %), що на думку деяких вчених, є доказом їх слабкої адаптації у нормальних статевих партнерських відносинах.

Також, вони мають проблеми у встановленні контактів з особами іншої статі, нерішучі при знайомствах та у спілкуванні. Дві третини обвинувачуваних були в минулому притягнуті до кримінальної відповідальності в основному за зґвалтування (92 %).

За результатами судово-психіатричної експертизи, 25 % обвинувачуваних були визнані неосудними. Серед 75 % осудних, психічно здоровими були визнані лише 7 %, у інших діагностувалися психічні аномалії різного ступеня.

Для даних осіб часто характерна аморальна поведінка у побуті та громадських місцях (чіпляння до інших осіб, лихослів'я, факти оголення статевих органів в громадських місцях, придбання або виготовлення порнографічних матеріалів тощо). Вивчення дитячого та підліткового періоду говорить про те, що в ігровій діяльності значна їх частина прагнула до самоти, а домінуючим стилем взаємодії з оточуючими був конфлікт. У більшості (55 %) є схильність до накопичення внутрішніх переживань та напруги, ігнорування інтересів і думок оточуючих, звуження соціальних зв'язків. Деякі закордонні дослідники вважають, що однією з рис, яка притаманна гвалтівнику, є позбавлення можливості прояву агресії в ранньому дитинстві.

Список використаних джерел

1. Шалгунова С.А. Особа насильницького злочинця : монографія. 2-е вид., доп. і перероб. Дніпро: Дніпров. держ. ун-т внутр. справ. Ліра ЛТД. 2012. С. 548.

2. Якімова С. В. Поняття та кримінологічна характеристика «сексуальних злочинів». 2014. URL: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/26755/1/029-159-165.pdf>.

3. Дудоров О.О. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (основні положення кримінально-правової характеристики) : практ. порадник / О.О. Дудоров; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. Северодонецьк : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2018. С. 92.

4. Танченко М. О. Кримінологічна характеристика злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (зґвалтування). Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Суми, 21–22 трав. 2020 р.) 2019. С. 363-366. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/78675/1/Tanchenko_rape.pdf.